

Reportern som blev en av dem

Berättelse

Vintern 1969 var en av de kallaste och mörkaste tiderna i Malmfältens historia – inte bara på grund av vädret. Den 9 december lade 35 gruvarbetare i Svappavaara ner arbetet och satte sig ner i gruvan. Protesten spred sig snabbt. Inom några dagar strejkade mer än 4 500 arbetare i Kiruna, Malmberget och Svappavaara. Det var en vild strejk, alltså en strejk som facket inte hade godkänt. Arbetarna var trötta på låga löner, hårda krav och en kontroll som gjorde att de kände sig som maskiner i stället för människor.

För att samla alla hyrde arbetarna Sporthallen i Kiruna, och dit kom tusentals människor till stormöten. En av besökarna var författaren Sara Lidman. Hon var redan känd i hela landet. Året innan, 1968, hade hon gett ut reportageboken *Gruva*, där hon lät arbetarna själva komma till tals om sitt slitsamma liv. Nu hade tv anlitat henne för att göra ett reportage om strejken. På papperet var hon alltså en utomstående journalist som skulle iaktta och berätta.

Men Sara Lidman kunde inte hålla sig på avstånd. För henne handlade det inte om att betrakta arbetarna utifrån, utan om att ställa sig vid deras sida. På ett av de stora mötena reste hon sig och höll ett tal. Hon lovade att skänka hela sitt arvode från tv till de strejkande. Dessutom skulle 10 000 kronor från hennes bok gå till strejkkassan – en stor summa på den tiden. Hallen fylldes av jubel.

Just det jublet blev ett problem. I tv-bolagets ögon var hon inte längre en neutral reporter. Hon hade tagit ställning, öppet och offentligt, och därmed brutit mot kraven på en objektiv journalist. Resultatet lät inte vänta på sig: hon avskedades från sitt uppdrag.

Sara Lidman tog aldrig tillbaka ett ord. Hennes hållning var enkel men kompromisslös. Om hon tvingades välja mellan att behålla ett uppdrag och att stå upp för dem hon trodde på, valde hon människorna. Strejken pågick i 57 dagar och avslutades den 4 februari 1970. Den brukar i dag räknas som en vändpunkt i svensk arbetarhistoria, och bilden av en av landets största författare som öppet tog parti för gruvarbetarna lever kvar.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
Malmfält	gruvområdet i norra Sverige där man bryter järnmalm
en vild strejk	en strejk som facket inte har godkänt
ett fack	en organisation som tar tillvara arbetarnas intressen
ett reportage	en saklig skildring i tv eller tidning av något verkligt
att anlita	att be någon utföra ett arbete mot betalning
utomstående	någon som står utanför, inte är en del av gruppen
att iaktta / betrakta	att titta på och observera

ORD	FÖRKLARING
ett arvode	betalning för ett uppdrag
en strejkkassa	pengar som hjälper de strejkande ekonomiskt
att ta ställning	att tydligt visa vilken sida man är på
neutral / objektiv	som inte tar någons parti
kompromisslös	som inte ger efter eller gör avkall på sina krav
en vändpunkt	ett tillfälle då något viktigt förändras

Läsförståelsefrågor

1. Vad menas med att strejken var en “vild strejk”?
 1. att arbetarna var aggressiva
 2. att facket inte hade godkänt den
 3. att den hände ute i naturen
2. Varför var Sara Lidman i Kiruna från början?
 1. hon skulle göra ett reportage om strejken för tv
 2. hon skulle arbeta i gruvan
 3. hon skulle hålla ett föredrag om sin barndom
3. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Sara Lidman lovade att ge sitt arvode från tv till de strejkande.
 2. Tv-bolaget berömde henne för talet.
 3. Strejken slutade den 4 februari 1970.
4. Förklara med egna ord varför tv-bolaget avskedade Sara Lidman.
5. Texten säger att hon “på papperet” var en utomstående journalist. Vad betyder det uttrycket här?
6. Varför var boken *Gruva* viktig för förståelsen av varför Sara Lidman engagerade sig i strejken?
7. I slutet står det att hon “valde människorna”. Vad menas med det, och vad fick det för pris för henne?

Facit

1. **b)** att facket inte hade godkänt den.
2. **a)** hon skulle göra ett reportage om strejken för tv.
3. 1. **Ja** – hon lovade att skänka hela sitt arvode från tv. b) **Nej** – tv-bolaget avskedade henne i stället. c) **Ja** – strejken avslutades den 4 februari 1970.
4. Exempel på svar: *Hon hade tagit öppen ställning för arbetarna och var därför inte längre en neutral reporter, vilket tv kräver av en journalist.*
5. Exempel på svar: *Att hon enligt sitt uppdrag och sin roll skulle vara en utanförstående som bara berättade – men i verkligheten kände hon sig som en av arbetarna.*
6. Exempel på svar: *I boken hade hon redan lyssnat på arbetarna och skildrat deras hårda liv, så hon kände till och brydde sig om deras situation redan innan strejken. (Godkänn motiverade svar.)*
7. Exempel på svar: *Att hon valde att stå upp för dem hon trodde på i stället för att behålla sitt uppdrag. Priset var att hon förlorade jobbet på tv.*

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering. Att skriva av en mening rakt ur texten räcker inte – eleven ska visa förståelse.

FÖR LÄRAREN

Nivå B1 (sfi-d). Texten är skriven i preteritum. Tema: solidaritet, journalistens roll och priset för att ta ställning. Scenen kompletterar biografien genom att zooma in på ett enda dramatiskt ögonblick i stället för att sammanfatta hela livet. Bra för att öva preteritum och bisatser (eftersom, att, som). Frågorna 5–7 tränar inferens. Notera att strejken hade flera orsaker – texten påstår inte att Sara Lidman utlöste den.

Diskussionsfrågor

- En journalist ska vanligtvis vara neutral. Sara Lidman valde att ta ställning. Hade hon rätt, tror du?
- Ibland kostar det något att stå för det man tror på. När är det värt priset?
- Strejken 1969–1970 ses i dag som en vändpunkt. Vad krävs för att vanliga människor ska kunna förändra ett helt samhälle?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en gång då du eller någon du känner fick välja mellan det säkra och det rätta.

Källor och faktagranskning

- Sara Lidman – Wikipedia (svenska): https://sv.wikipedia.org/wiki/Sara_Lidman
- Sara Adela Lidman – Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (skbl.se): <https://skbl.se/sv/artikel/SaraLidman>
- Sara Lidman | Swedish Feminist Author & Novelist – Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Sara-Lidman>
- Sara Lidman och Jernbaneepoet – Populär Historia: <https://popularhistoria.se/kultur/litteratur/forfattare/sara-lidman>

- Sara Lidman tog ställning för de kämpande – Proletären (om boken Gruva och gruvstrejken 1969): <https://proletaren.se/artikel/sara-lidman/>

Faktagranskad i juni 2026. Sara Adéla Lidman föddes 30 december 1923 i Missenträsk, Västerbotten, och dog 17 juni 2004 i Umeå (80 år). Debutroman Tjärdalen (1953); Hjortronlandet (1955); reportageboken Gruva (1968) om LKAB-arbetarna, året före den stora gruvstrejken i Norrbotten 1969–1970; Jernbanesviten i sju delar (1977–1999). Bodde i Sydafrika och Kenya i början av 1960-talet och greps 1961 för brott mot apartheidlagarna; aktiv i freds rörelsen under Vietnamkriget. Nordiska rådets litteraturpris 1980 för Vredens barn. Filosofie kandidat, Uppsala universitet, 1949; hedersdoktor vid Umeå universitet 1978. Osäkerhet: påståendet att boken Gruva direkt utlöste gruvstrejken är omdebatterat – källor betonar att strejken hade flera orsaker, vilket texterna återspeglar. Bilden är daterad till cirka 1960-talet hos vissa källor men exakt år anges inte säkert; krediteras fotograf Cato Lein under CC BY 3.0 enligt Wikimedia Commons.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.